

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
“Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського”**

**кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної
діяльності**

М А Т Е Р І А Л И

**VI Міжнародної наукової конференції студентів, молодих вчених та
науковців**

**«МЕТОДОЛОГІЯ ТА ТЕХНОЛОГІЯ СУЧАСНОГО
ФІЛОСОФСЬКОГО ПІЗНАННЯ»**

присвяченої 30-річчю створення кафедри філософії, соціології та
менеджменту соціокультурної діяльності та 205-річчю Університету
Ушинського

(Одеса, 20-21 травня 2022 року)

Одеса -2022

М 54 **Методологія та технологія сучасного філософського пізнання** //
Матеріали IV Міжнародної наукової конференції (Одеса, 20-21 травня 2022 р.)
135 с.

Рецензенти:

***Пальчинська Мар'яна Вікторівна** - доктор філософських наук, професор, завідувачка кафедри філософії, психології та педагогіки Державного університету інтелектуальних технологій і зв'язку,*

***Рибка Наталя Миколаївна** – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії та методології науки Державного університету «Одеська політехніка»*

Збірник матеріалів VI Міжнародної наукової конференції «Методологія та технологія сучасного філософського пізнання» вміщує матеріали, які досліджують методологію сучасного пізнання; трансформаційні процеси в сучасному суспільстві; сучасні підходи до вивчення цінностей та ціннісних орієнтацій; філософію історії в сучасному вимірі; філософсько-освітні парадигми сучасного суспільства; філософію синергетики та філософські погляди Г.Сковороди у світлі сучасності. Рекомендовано для науковців, педагогів, докторантів, аспірантів, студентів.

Ухвалено до друку та розповсюдження мережею інтернет вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 11 від 30 червня 2022 року)

Поплавська Тетяна Миколаївна (м. Одеса) – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,

Дуков Олександр Володимирович (м. Одеса) – студент II курсу соціально-гуманітарного факультету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

МЕТАФІЗИКА СЕРЦЯ У ФІЛОСОФІЇ ЛАО-ЦЗИ

Поняття «серце» займає центральне місце у містиці, у релігії, у поезії, і, навіть, у філософії практично всіх народів. Розвиток науки, зокрема медицини, трохи приземлив це поняття, перетворивши людське серце на звичайний орган, який можна замінити, якщо він виходить з ладу. Але чи так «звичайний» цей орган?

Наприклад, точні та докладні ескізи серця в атласі роботи Леонардо да Вінчі становлять одну з основ антропоцентричної парадигми, що й досі панує у світській свідомості. Як встановили сучасні кардіохірурги, серце складається з подвійної м'язової спіралі, одна частина якої закручена за годинниковою, а інша проти годинникової стрілки. Ця спіральна структура серця підтверджує, що воно створено за законом «золотого перетину» — математично розрахований принцип ідеальної пропорції, що була описана ще Платоном, Евклідом, Леонардо, Фібоначчі, Паскалем.

У золотий перетин ідеально вписується будова Сонячної системи, соняшника, троянди, раковини молюска. Це в черговий раз підтверджує думку про єдність задуму творіння і відображення Всесвіту в кожному великому і малому творінні. Якщо припустити, що людина за своєю природою є повторенням Сонячної системи, то, подібно до Сонячної системи, людська система теж має свій центр — серце. Чи не цією обставиною пояснюється особливе ставлення до серця у різних культурах?

У буддизмі серце – суть природи Будди. Алмазне Серце – це чистота та незламність; людина, яку ніщо не може "зашкодити", вивести з рівноваги. В індуїзмі серце - божественний центр, місце проживання Брахми: "Це Брахма, це все", Атман. Серце символізується лотосом. "Око серця" - це третє око Шиви, трансцендентна мудрість, всезнаючий дух. У Єгипті серце було мірилом людських вчинків, і вага його, обтяжена скоєним за життя злом, визначала посмертну долю людини. Серце фараона вважалося сховищем божественного початку - Ка. У ацтеків серце - центр людини, релігії та любові, що поєднує життєвий принцип. Принесення серця в жертву символізувало вивільнення крові, тобто життя, посів життя, щоб воно зародилося і розцвіло. У кельтів добре серце символізує шляхетність і співчуття, є антитезою поганому оку. В елліністичній традиції серце, з усіма його пристрастями, чуттєвістю, тривогами та реакціями, уособлює стихійне, діонісійське (вакхічне), оргійне начало людської природи як протилежність розумовому аполлоністичному полюсу нашого «я».

Як бачимо, серце – дуже рухливий сенсообраз, який не фіксується на будь-якому рівні в знакових ієрархіях, що видаються різними культурами. У чому ж відмінність китайського, а точніше, даоського розуміння серця та його ролі в житті людини?

Поняття "серце" виражається в китайській мові словом "синь" і означає осередок свідомості та психічних можливостей; функції свідомості, психіки та пізнання. Поняття серця також означає "серцевину" будь-якої "речі", живої та неживої, у тому числі людини. Про серце як духовному центрі йдеться у трактаті " Гуань-цзи ", де серце уподібнюється государю на троні. Поки що все як і в інших культурних концепціях.

У тому ж трактаті серце порівнюється і з палацом, який потрібно утримувати у чистоті, а для цього необхідно тримати відчиненими усі двері. "Двері" означають очі та вуха, що є органами зору та слуху, "чистота палацу" означає звільнення від почуттів симпатії та ворожості. А ось тут уже йдеться про духовний досвід, про практику, що призводить до певного стану свідомості, а отже, і серця людини.

Мета життя даоса - слідування Шляху Дао. Той, хто знає Дао – досконало мудрий . У досконалого мудрого серце особливе.

У трактаті « Гуань-цзи » йдеться про сім, і навіть дев'ять очей (отвори) у серці мудреця. Сім (дев'ять) отворів свідчать про те, що це серце відкрите істині і має досконалий гнозис всього. Більше того, серце досконалого мудрого складається із сердець народу. Серця народу вміщуються у ньому одному. Чому досконалий мудрий знає серця народу? Повномудрий знає Шлях Дао і, як той, хто знає цей шлях, він знає серця своїх підлеглих, що йдуть цим шляхом.

Наступний момент, на який хотілося б звернути увагу, це спосіб досягнення мудрості серця. В "Дао де цзин " говориться: "Потрібно зробити [своє серце] гранично об'єктивним, твердо зберігати спокій, і тоді всі речі будуть змінюватися самі собою, а нам залишиться лише споглядати їхнє повернення" . Таких висловлювань досить багато у тому й інших даоських трактатах: " Шлях немає місця перебування, тільки спокій серця догідний йому. Коли серце спокійно і енергія впорядкована. Шлях знаходить притулок " . Наслідок спокою в серці - царювання гармонії. Кінцева мета – спокій у державі. "І порядок і спокій залежать від серця. Коли серце покійне всередині, з вуст виходять покійні мови і в народі всі справи відбуваються покійно".

Чому такий важливий спокій для серця? Основний принцип даосу - недіяння . Саме про це говорить притча, наведена в приклад у Чжуан-цзи ", в якій розповідається про старця, що грається в бурхливому водоспаді, де не могли жити навіть риби. Злиття з природою, єднання з нею - такі в даному випадку характеристики недіяння . Для того, щоб досягти недіяння, потрібно повністю відмовитися від своєї волі, а отже - від усіх бажань. Корінь наших бажань знаходиться в серці. Для того щоб дух увійшов у серце необхідно, щоб серце звільнилося від пристрастей. Таким чином, серце духовне зростає в міру позбавлення від пристрастей, завдяки очищенню "серце мудреця може вирощувати в собі Піднебесну". Очищене від пристрастей серце означає, що простір серця порожній.

У "Дао де цзин " порожнечі серця протистоїть повнота шлунка: "Керуючи

[країною], цілком мудрий робить серця [підданих] порожніми, а животи - повними. [Його управління] послаблює їхню волю і зміцнює їх кістки".

Що означає це порівняння? Як ми вже казали, порожнє серце свідчить про відсутність бажань. Немає волі – отже, немає бажань. Немає бажань - і людина, що слідує Дао, перебуває у стані спокою. "Не було знань та пристрастей" - означає не дурість і безвольність. Відсутність знань і пристрастей розглядається у контексті досягнення недіяння . Це досконала мудрість, яку мудрий передає своїм підданим. Повнота їх животів розглядається не у прямому сенсі, а у сенсі відсутності бажань і задоволення своїм становищем.

Чому це так важливо? Тому, що тільки той, хто здійснює недіяння слідує Дао. Про це знає цілком мудрий і, як досвідчений наставник, він веде своїх підданих.

Є й інше пояснення поняття "повний живіт", що міститься в "Дао де цзин ": "Цілком мудрий дбає про повний живот, а не про те, що приємно для ока. Відкидаючи те, бере він це". Те, що приємно для ока (п'ять кольорів, п'ять звуків, п'ять смаків) – розкіш, якій протистоять поміркованість та скромність. Тому "повний живіт" ("сите життя" - у перекладі Ян Хін -шуна) означає простоту і (задоволення небагатьом).

Усі метафори подібного роду не слід розуміти буквально, бо їхнє дослівне трактування веде до повного спотворення сенсу. Так, антипод порожньому (або спустошеному) серцю - серце безглуздої людини: "Я серце безглуздої людини. О, як воно порожнє!". У Стародавньому Китаї серце розумілося і як чуттєвий, і як мислячий орган, що знаходиться у самому центрі грудної клітини. Серце дурної людини позбавлене здатності мислити . Воно порожнє не в сенсі відмови від пристрастей і бажань, а в сенсі позбавлення будь-якої думки.

Так само слід поводитися з вищезгаданим поняттям "повний живіт". У тому ж розділі "Дао де цзин " про дурня говориться таке: "Тільки я один відрізняюся від інших тим, що бачу основу в їжі". Таким чином, "повний живіт" більшою мірою означає помірність.

Пам'ятаючи про те, що "сильне і велике буде знищено, а м'яке і слабке буде піднесено", наступний шлях Дао прагне недіяння. Наслідування природності - шлях, який для даосів яскраво виражений у прикладі м'якої і слабкої води, що гострить каміння. Тому, як відчуває і мислячий орган, серце має бути обтяжене турботами, бо " ущербне стає досконалим " . Плоть вимагає зміцнення, щоб дотримуватися у всьому принципі помірності.

Така зв'язка "серце" - "шлунок". Загалом, вони повинні стати тими кінцями палиці, яка служить опорою Шляху Дао. Тому ці два органи мають таке велике значення для даоської думки.

Як бачимо, даоська метафізика серця відрізняється своєю конкретикою, практичністю своїх методів і рекомендацій, дотримання яких призводить людину до спокійного, а значить щасливого життя.

Західний тип ментальності містить діаметрально протилежне уявлення про природу щастя та шляхи його досягнення, при тому, що протягом багатьох століть ці шляхи ще нікого не призвели до бажаної мети. Навпаки, вся

європейська філософія, починаючи з Нового часу, рясніє песимізмом, розчаруванням, скепсисом, смутком і навіть нудьгою з приводу втраченої Гармонії, втраченого зв'язку зі світом Духа і душевною порожнечою, яка виражає порожнечу людського серця. Але це не та порожнеча, до якої прагне мудрець, а та порожнеча, яку має дурень.

Список використаних джерел

1. Дао-Дэ цзин, Ле-цзы, Гуань-цзы. Даосские каноны./Новый перевод В.В.Малявина. Изд-во: «Астрель»,2002. 544с.
2. Даосские каноны. ПУТЬ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ. Древность. / Перевод, вступ. очерк и коммент. — Малявин В. В. Изд-во: «Роща», 2019. 286с.
3. Цыренов Ч.Ц. Трактат Гуань Чжуна «Гуан-Цзы», его место и роль в культурной традиции Древнего Китая. Изд-во «ФГБОУ ВПО ВСГАКИ», 2013. 223с.

Шевченко Тетяна - студентка I – го курсу факультету дошкільної педагогіки та психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Виноградова Наталія Михайлівна – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Університету Ушинського

«САД БОЖЕСТВЕННИХ ПІСЕНЬ» Г. СКОВОРОДИ ТА ЙОГОВТІЛЕННЯ В КУЛЬТУРІ 20-21 СТОЛІТТЯ (А.ТАРКОВСЬКИЙ, І ЛІНА КОСТЕНКО)

Постать Григорія Сковороди дуже часто постає в філософських роздумах. Видатний український філософ-містик, богослов, поет та педагог був чи не найцікавішою постаттю історії українського духу. Що ж так захоплює читачів в його творах, а філософів в його житті? Що ж все по порядку.

Чи гадав Григорій Сковорода що народившись в Чорнухах на Полтавщині в сім'ї малоземельного козака, стане такою обговорюваною людиною?

Він був дуже обдаровним, Вже у 16 років вступив до Києво-Могилянської академії – першого вищого навчального закладу в Україні. Вивчав латинську, грецьку, церковнослов'янську, польську, німецьку та інші мови. Грав на сопілці, флейті, скрипці, гусях, лірі, бандурі.

Григорій Сковорода як відомо присвятив своє життя філософії. Не зважаючи на те що він не залежав від церкви, все одно слідував Біблії. Можна сказати що філософською концепцією «мандрівного філософа» був – пантеїзм. Тобто Бог – це все, і кожна людина має в собі Бога, він не може існувати поза людиною.

Цей письменник розробив теорії символічного, а не буквального, догматичного розуміння Святого Письма. Він вважав що зможе захистити Книгу від марновірів і без божників. Сковорода досліджує біблійні символи,